

intercultural characteristics of representatives of different countries and peoples. It is competent communications that are important key indicators in cross-cultural management, as the productivity of multinational companies' cooperation at the international level depends on their quality level. In general, increasing the competitiveness of national companies under the globalization and integration processes of business depends on the characteristics of managing the values of each individual and the influence of the processes of cross-cultural interaction.

Key words: *cross-cultural management, international agreements, cross-cultural competencies, intercultural communication, multicultural environment, corporate culture.*

УДК: 330.143.2

DOI: 10.32782/2415-8240-2023-102-2-26-35

ЛАНЦЮГ ВАРТОСТІ: СУТЬ КАТЕГОРІЇ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Я. А. ГРАБЕК, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

В статті досліджується концептуальна основа категорії «ланцюг вартості». Встановлено, що її першоджерелом є концепція Портера М., яка сформувалася в результаті розвитку теорії і практики управління бізнесом. Для української економіки методичне значення ланцюга вартості полягає в науковому обґрунтуванні важливості формування галузевих або внутрішніх ланцюгів вартості, які дозволяють акумулювати додану вартість всередині країни.

Ключові слова: *ланцюг вартості, Портер М., додана вартість, міжгалузевий комплекс, сировина, зовнішня торгівля*

Постановка проблеми. Не зважаючи на те, що реформування економіки України триває уже понад тридцять років, даний процес – далекий від завершення. Свідченням цього є велика кількість невирішених соціально-економічних проблем, характерних для трансформаційного періоду розвитку суспільного виробництва – галопуючий рівень інфляції, низький рівень національних заощаджень, дефіцит капітальних інвестицій, від’ємне сальдо торгівельного балансу, переважно сировинний характер експорту, низький темп впровадження інновацій, високий рівень тінізації економіки, низький рівень життя населення, загрозливі масштаби трудової еміграції тощо.

Однією із найбільш гострих проблем української економіки є переважно сировинний характер виробництва та зовнішньої торгівлі. На світовому ринку наша країна позиціонується як постачальник сировини – продукції з найнижчою часткою доданої вартості. Натомість в її імпорті переважають напівфабрикати та готова продукція – товари з найвищою часткою доданої вартості. В результаті

українські виробники втрачають у ціні і недоотримують значну частину доходу, а національна економіка має значно гірші від потенційних умови торгівлі.

Ключем до вирішення даної проблеми є формування галузевих або внутрішніх ланцюгів вартості – замкнених виробничих систем, які на виході пропонують напівфабрикати та готову продукцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суть, значення, особливості функціонування та способи удосконалення ланцюгів вартості у системі суспільного виробництва є актуальним напрямом досліджень закордонних та вітчизняних науковців.

Зважаючи на необхідність вирішення гострих соціально-економічних проблем – подолання бідності, забезпечення продовольчої безпеки [1], скорочення розриву у розвитку [2] тощо, у закордонному експертному середовищі дослідженню ланцюгів вартості приділяється особливу увагу. Адже як справедливо відмічають Мауш К., Хол Е. та Гамблех К.: «Втручання в ланцюг доданої вартості стали ключовими інструментами для міжнародних організацій розвитку, спрямованими на зменшення бідності та стимулювання економічного зростання» [3]. Так, Аллен С. і Брау А. стверджують, що перевага втручання в ланцюг створення вартості полягає в тому, що якщо вони проводяться у співпраці з приватним сектором і можуть бути продемонстровані як прибуткові, підприємці матимуть стимул для подальшого їх розвитку [4]. В даному контексті також доцільно відмітити роботу Нордхаген С. в якій вчена досліджує, як зміни в ланцюзі вартості можуть впливати на доступність їжі та харчовий раціон дітей і підлітків [5].

Кумар Д. і Раджив П.В. розглядають ланцюг вартості, як набір етапів виробництва впродовж яких формується споживна вартість: сума доданих вартостей, створених на кожному етапі, яка забезпечує найвищу цінність продукту праці – спроможність задовольнити конкретні потреби клієнта фірми. Останній називається королем ринку, максимальне задоволення якого є основою конкурентної стратегії фірми [6].

Крайсен Ф., Тедеско І. та ін. під ланцюгом вартості пропонують вважати послідовність інтегрованих економічних видів діяльності та учасників, які постачають товар або послугу на ринок, додаючи приріст вартості продукту в кожному вузлі ланцюга. Вчені роблять важливе уточнення: у той час як ланцюги постачання зосереджені на оптимізації процесу постачання кінцевого продукту на ринок, аналіз ланцюга створення вартості є ширшим і включає аспекти «доданої вартості» [7]. Схожий підхід знаходимо у Фамері А. К., Бревер Т. Д., Фарелл П. та ін., які відмічають, що терміни «ланцюг створення вартості» та «ланцюг постачання» іноді використовуються як синоніми, хоча ланцюги постачання, як правило, тісніше пов'язані з логістикою, натомість ланцюги створення вартості більше зосереджені на самому продукті та суб'єктах, які беруть участь у формуванні доданої вартості [8].

На роль ланцюга вартості, як інструмента посилення конкурентних переваг компанії, вказують Дабі Ш. К., Сінгх Р., Сінгх С. П., Мішра А. і Сінгх Н. В.: «Ланцюг створення вартості – це спосіб отримання конкурентної переваги, за

допомогою якої компанія може перемогти своїх конкурентів разом із виконанням вимог клієнтів. Аналіз ланцюга створення вартості є дуже корисним інструментом управління, який допомагає визначити ключові діяльності, яка веде до створення вишуканого продукту чи послуги, які мають високу цінність для клієнта» [9].

У вітчизняному експертному середовищі дослідження суті, ролі, особливостей формування та розвитку ланцюгів вартості, також є актуальним науковим напрямом. Так, вивчаючи проблеми правового регулювання входження в глобальні ланцюги доданої вартості вітчизняними підприємствами, Калініченко З. Д. і Кільдянкін М. Д. вважають, що ланцюг створення доданої вартості включає всі бізнес-процеси, які повинні бути виконані від моменту отримання замовлення від споживача до постачання кінцевого продукту; ланцюг створення доданої вартості функціонує не тільки в межах однієї компанії, а й поєднує десятки й сотні різних компаній в одну формалізовану структуру [10].

Дугінець Г. В. дає наступне визначення ролі та суті ланцюга вартості: «Аналіз ланцюгів створення вартості дозволяє глибше дослідити аспекти міжфірмової взаємодії, виявляти можливості конкурентоспроможності в рамках ланцюгів, визначати бар'єри, що перешкоджають розвитку підприємств, та виробляти рекомендації з їхнього усунення... Ланцюг вартості характеризує вертикальну послідовність виробничих процесів (тобто процес додавання вартості), які забезпечують постачання, споживання та обслуговування певного товару або послуги» [11, с. 74–75].

На економічну роль ланцюгів вартості вказує Нікішина О. В.: «Ключовим індикатором для оцінки ефективності економічних систем... є додана вартість, ресурсна структура якої відображає економічні інтереси усіх учасників логістичних процесів (працівників, суб'єктів господарювання, держави та споживачів). Діагностика формування та перерозподілу доданої вартості між ланками ринкових ланцюгів є важливою складовою системної діагностики ефективності функціонування товарних ринків, оскільки дозволяє встановити латентні структурні диспропорції відтворювальних процесів, що не помітні в ході аналізу ринкової кон'юнктури» [12].

Більшість вітчизняних дослідників зосереджують свою увагу на дослідженні глобальних ланцюгів вартості та можливостях інтеграції українських підприємств у них, проте, як справедливо відмічає директор ДП «Укрпромзовнішекспертиза», голова комітету з питань промислової модернізації ТПП України Власюк В. С.: «Для України найефективніший спосіб отримати контроль над доходними ланцюгами вартості – це збудувати сучасні переробні підприємства на власній території» [13]. Це особливо актуально для вітчизняного аграрного сектору економіки. Розвиток останнього, за влучним визначенням Нікішиної О. В., має розвиватися на принципах інклюзивності - збільшення ступеня участі суб'єктів господарювання, передусім малих і середніх, у ринкових процесах відтворення, формування паритетних взаємодій та об'єктивного перерозподілу доданої вартості між суб'єктами різних ланок ринкових ланцюгів для розширеного відтворення товароруху [14].

Одним із останніх формулювань досліджуваної категорії є визначення в українській електронній версії Фінансової енциклопедії: «Ланцюг створення вартості – це бізнес-модель, яка описує весь спектр видів діяльності, необхідних для створення товару чи послуги. Для компаній, що виробляють товари, ланцюжок створення вартості включає етапи, що передбачають переведення товару від задуму до розподілу, а також все, що між ними, – наприклад, закупівля сировини, виробничі функції та маркетингова діяльність» [15].

Методика досліджень. Методичною та теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові розробки закордонних та вітчизняних вчених із проблем визначення сутності, ролі, особливостей формування і розвитку ланцюга вартості тощо. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний, аналізу і синтезу, індуктивний та ін.

Результати досліджень. Ланцюг створення вартості – це послідовність дій, які виконує фірма, що працює в певній галузі, щоб забезпечити постачання цінного продукту (товару і/або послуги) кінцевому споживачу. Дана концепція виникла, як результат розвитку управління бізнесом і вперше була описана Майклом Портером у його бестселері 1985 року «Конкурентна перевага: створення та підтримка чудової продуктивності» [16, 17].

Портерівська ідея ланцюга створення вартості базується на... розгляді організації виробництва (або надання послуг) як системи, що складається з підсистем, кожна з яких має входи, процеси трансформації та результати. Процеси постачання, трансформації та одержання результату включають придбання та використання ресурсів – грошей, праці, матеріалів, обладнання, будівель, землі, адміністрування та управління. Те, як здійснюється діяльність у ланцюзі створення вартості, визначає витрати та впливає на прибуток. Більшість організацій беруть участь у сотнях і навіть тисячах дій у процесі перетворення витрат у результати. Цю діяльність можна загалом класифікувати, як основну або допоміжну діяльність, яку в тій чи іншій формі повинні виконувати всі підприємства [18].

Додана вартість формується в рамках основної діяльності фірми (рис. 1).

Вхідна логістика. Діяльність, пов'язана з отриманням, зберіганням і розповсюдженням прав на продукт, наприклад обробка матеріалів, складування, управління запасами тощо [19].

Операційна діяльність. Усі види діяльності, необхідні для перетворення вхідних ресурсів у вихідний результат, а також критичні функції, які додають цінність – механічна обробка, пакування, складання, обслуговування, тестування тощо [19].

Вихідна логістика. Усі дії, необхідні для збору, зберігання та фізичного розподілу результатів. Ця діяльність може виявитися надзвичайно важливою як для створення цінності, так і для покращення диференціації продукції, оскільки в багатьох галузях, стратегії контролю над розподілом товарів виявляються основним джерелом конкурентної переваги. Особливо тому що до 50% вартості, створеної в багатогалузевих ланцюгах, відбувається близько до кінцевого покупця [19].

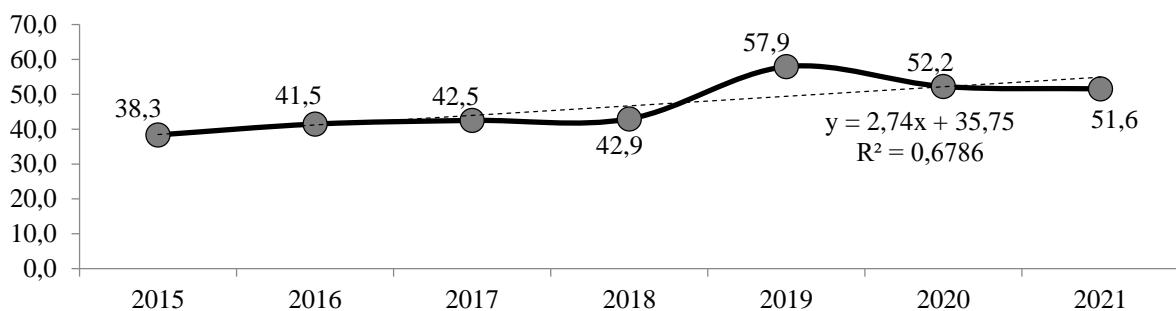
Рис. 1. Ланцюг вартості Майкла Портера [17]

Маркетинг і продажі. Діяльність, пов'язана з інформуванням потенційних покупців про продукти та послуги фірми, та спонуканням їх до цього шляхом особистого продажу, реклами та просування тощо [19].

Сервіс. Засоби покращення фізичних характеристик продукту за допомогою післяпродажного обслуговування, встановлення, ремонту тощо [19].

Портерівська концепція ланцюга вартості набула величезної популярності та отримала своє продовження у теорії і практиці. Наприклад, як відмічає Замора Е. А.: «...Модель ланцюга створення вартості Портера забезпечує корисне, але лише часткове розуміння створення вартості у відносинах ланцюга постачання. Модернізація промисловості в контексті глобального ланцюга створення вартості підкреслює важливість міжнародних зв'язків. Модель «закритої економіки» Портера не реалістично враховує глобалізацію, яка збільшила мобільність торгівлі, інвестицій та знань за межі національних кордонів...» [20].

Концепція ланцюга вартості має велике значення для молоді, не до кінця реформованої, української економіки. Адже вона показує згубність підходів, що апелюють до непотрібності функціонування міжгалузевих комплексів в умовах дрейфу суспільного виробництва від планової до ринкової економіки. Саме такі підходи призвели до розриву внутрішнього ланцюга вартості на користь глобального, наприклад, у вітчизняному агропромисловому комплексі. В результаті, вітчизняне аграрне виробництво рухається в напрямі оформлення української економіки, як постачальника сировини на глобальний ринок сільськогосподарської продукції (рис. 2).

Рис. 2. Обсяги українського експорту зерна (включаючи продукти переробки зерна в перерахунку на зерно), млн. т*

Примітка: *побудовано автором за даними [21]

Натомість з року в рік зростає український імпорт готового продовольства та напівфабрикатів – м'яса, м'ясних та молочних продуктів, готових виробів із зерна (борошно, макаронні вироби, кондитерські вироби тощо) (табл. 1).

Табл. 1. Український імпорт окремих видів продовольчої продукції, тис. т*

Продовольство	Рік						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Зернові і зернобобові культури (включаючи продукти переробки зерна в перерахунку на зерно)	190	240	255	280	291	352	377
Молоко і молочні продукти	78	105	132	180	337	691	781
М'ясо і м'ясні продукти	158	182	233	283	261	230	260

Примітка: *розраховано автором за даними [21]

Справа дійшла до відвертих господарських парадоксів. Наприклад, Туреччина імпортує українське продовольче зерно, переробляє його на власних промислових потужностях і уже експортує в Україну у вигляді борошна; ЄС імпортує український рослинний протеїн та кормове зерно, використовує їх в якості кормів і уже експортує в Україну у вигляді м'яса свиней (заморожене), м'ясних напівфабрикатів, готової м'ясної та молочної продукції.

Звісно, мова не повинна йти про повну відмову від експорту агропродовольчої сировини, насамперед, зерна. Адже найбільшими його експортерами є високорозвинуті країни – США, ЄС, Австралія, Канада. Однак, така торгівля доцільна лише в тому випадку, якщо не спричиняє внутрішніх дефіцитів у продовольчій продукції, що виробляється підприємствами вітчизняної харчової промисловості.

Висновки: 1) ланцюг вартості – це послідовність дій, які виконує фірма, що працює в певній галузі, щоб забезпечити постачання цінного продукту кінцевому споживачу. Це сума доданих вартостей, створених на кожному етапі, яка забезпечує найвищу цінність продукту праці – спроможність задовольнити конкретні потреби покупця. Отже, ланцюг вартості це рух суспільного виробництва від вхідного етапу – виробництво/видобування/постачання

сировини до вихідного етапу – продаж готової продукції. Окреме підприємство може створювати вартість на одній із ланок ланцюга вартості, а може створювати вартість і на кількох ланках ланцюга вартості;

2) концепція ланцюга вартості має велике значення для української економіки – вона пояснює втрати суспільного виробництва від розриву внутрішнього ланцюга вартості на користь глобального. Руйнування міжгалузевих зв'язків у рамках міжгалузевих комплексів поступово перетворили українську економіку на постачальника сировини для глобального ринку. В результаті, на території країни стало зосереджуватися виробництво/видобуток сировини – це ланка із найнижчою часткою доданої вартості. Натомість, закордон було винесено значний обсяг промислової переробки сировини – ланки із найвищою часткою доданої вартості. В кінцевому підсумку це обернулося погіршенням умов торгівлі та втратою великої частини доходу для української економіки.

Література:

1. Graef F., Sieber S., Mutabazi K., Asch F., Biesalski H.K., Bitegeko J., Bokelmann W., et al. Framework for participatory food security research in rural food value chains. *Global Food Security*. 2014. Vol. 3. Issue 1. P. 8–15.

2. Casaburi L., Reed R. Using Individual-Level Randomized Treatment to Learn about Market Structure. *American Economic Journal: Applied Economics*. 2022. Vol.14. Issue 4. P. 58–90. DOI: 10.1257/app.20200306

3. Mausch K., Hall A., Hambloch, C. Colliding paradigms and trade-offs: Agri-food systems and value chain interventions. *Global Food Security*. 2020. Vol. 26. 100439. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2020.100439>

4. Allen S., Brauw A. Nutrition sensitive value chains: Theory, progress, and open questions. *Global Food Security*. 2018. Vol. 16. P. 22–28. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2017.07.002>

5. Nordhagen S. Food supply chains and child and adolescent diets: A review. *Global Food Security*. 2020. Vol. 27. 100443. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2020.100443>

6. Kumar D., Rajeev P.V. Value chain: a conceptual framework. *International Journal of Engineering and Management Sciences*. 2016. Vol. 7. Issue 1. P. 74–77. <https://www.researchgate.net/publication/325110680>

7. Kruijssen F., Tedesco I., Ward A., Pincus L., Lovoe D., Thorne-Lyman A.L. Loss and waste in fish value chains: A review of the evidence from low and middle-income countries. *Global Food Security*. 2020. Vol. 26. 100434. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2020.100434>

8. Farmery A. K., Brewer T. D., Farrell P., Kottage H., Reeve E., Thow A. M. et al. Conceptualising value chain research to integrate multiple food system elements. *Global Food Security*. 2021. Vol. 28. 100500. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2021.100500>

9. Dubey S. K., Singh R., Singh S. P., Mishra A., Singh N. V. A brief study of value chain and supply chain. *Agriculture Development and Economic Transformation in Global Scenario*. 2020. P. 177–183.

10. Калініченко З. Д., Кільдянкін М. Д. Проблеми правового регулювання входження в глобальні ланцюги доданої вартості вітчизняними підприємствами. *Теоретичні та практичні проблеми застосування норм цивільного, трудового та господарського права в сучасних умовах*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпро, 2018. С. 154–156.
11. Дугінець Г. В. *Глобальні ланцюги вартості*: монографія. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2018. 412 с.
12. Нікішина О. В. Діагностика показників доданої вартості та логістичних витрат у ланцюгу ринку зернових і хлібних продуктів України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Том 13. Вип. 2. С. 9–21. <https://doi.org/10.15673/fie.v13i2.2035>
13. Новітній індустріальний розвиток як політика отримання і контролю вигідних ланцюгів доданої вартості [Електронний ресурс]. *Вебінар «Міжнародна співпраця та інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості»*. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=06gpYH6Yj84>
14. Нікішина О. В. Інклюзивний підхід до формування логістичних ланцюгів аграрного ринку України. *Економіка АПК*. 2020. № 1. С. 46–56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001046>
15. Фінансова енциклопедія. *Ланцюжка створення вартості*. 29 квітня 2021р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ua.nesrakonk.ru/valuechain/>
16. Value chain [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Value_chain
17. Porter M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Simon and Schuster, 1985.
18. University of Cambridge. *Porter's Value Chain* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ifm.eng.cam.ac.uk/research/dstools/value-chain/>
19. Cooper C. L. *Wiley Encyclopedia of Management: 3rd Edition*. 2014. Vol 12 Strategic Management. DOI: 10.1002/9781118785317
20. Zamora E. A. Value Chain Analysis: A Brief Review. *Asian Journal of Innovation and Policy*. 2016. Vol. 5. Issue 2. P. 116–128. <http://dx.doi.org/10.7545/ajip.2016.5.2.116>
21. Статистичний збірник «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/Zb_bsph2021.pdf; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm

References:

1. Graef, F., Sieber, S., Mutabazi, K., Asch, F., Biesalski, H.K., Bitegeko, J., Bokelmann, W., et al. (2014). Framework for participatory food security research in rural food value chains. *Global Food Security*, no. 3(1), pp. 8–15.
2. Casaburi, L. & Reed, R. (2022). Using Individual-Level Randomized Treatment to Learn about Market Structure. *American Economic Journal: Applied Economics*, no. 14(4), pp. 58–90. DOI: 10.1257/app.20200306.
3. Mausch, K., Hall, A., Hambloch, C. (2020). Colliding paradigms and trade-offs: Agri-food systems and value chain interventions. *Global Food Security*, no. 26, pp. 100439. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2020.100439>.

4. Allen, S., Brauw, A. (2018). Nutrition sensitive value chains: Theory, progress, and open questions. *Global Food Security*, no. 16, pp. 22–28. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2017.07.002>.
5. Nordhagen, S. (2020). Food supply chains and child and adolescent diets: A review. *Global Food Security*, no. 27, pp. 100443. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2020.100443>.
6. Kumar, D., Rajeev, P. V. (2016). Value chain: a conceptual framework. *International Journal of Engineering and Management Sciences*, no. 7(1), pp. 74–77. <https://www.researchgate.net/publication/325110680>.
7. Kruijssen, F., Tedesco, I., Ward, A., Pincus, L., Lovoe, D., Thorne-Lyman, A. L. (2020). Loss and waste in fish value chains: A review of the evidence from low and middle-income countries. *Global Food Security*, no. 26, pp. 100434. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2020.100434>.
8. Farmery, A. K., Brewer, T. D., Farrell, P., Kottage, H., Reeve, E., Thow, A. M. et al. (2021). Conceptualising value chain research to integrate multiple food system elements. *Global Food Security*, no. 28, pp. 100500. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2021.100500>.
9. Dubey, S. K., Singh, R., Singh, S. P., Mishra, A., Singh, N. V. (2020). A brief study of value chain and supply chain. *Agriculture Development and Economic Transformation in Global Scenario*. Karaundi, Banaras Hindu University, India. Pp. 177–183.
10. Kalinichenko, Z., Kildyankina, M. (2018). Problems of legal regulation of entry into global chains of added value by domestic enterprises. *All-Ukrainian scientific and practical conference «Theoretical and practical problems of application of norms of civil, labor and economic law in modern conditions»*. Dnipro. Pp. 154–156 [in Ukrainian].
11. Duginets, G. V. (2018). *Global value chains*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics. 412 p. [in Ukrainian].
12. Nikishyna, O. (2021). Diagnostics of value added and logistics costs indices in the chain of grain and bread products of Ukraine. *Food Industry Economics*, no. 13(2), pp. 9–21. <https://doi.org/10.15673/fie.v13i2.2035>. [in Ukrainian].
13. The latest industrial development as a policy of obtaining and controlling profitable chains of added value (2020). *Webinar «International cooperation and integration in global value added chains»*. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=06gpYH6Yj84> [in Ukrainian].
14. Nikishina, O. V. (2020). Inclusive approach to the formation of logistics chains of the agrarian market of Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 1, pp. 46–56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001046> [in Ukrainian].
15. Financial encyclopedia. (2021). *Value creation chain*. Available at <https://ua.nesrakonk.ru/valuechain/> [in Ukrainian].
16. Wikipedia (2023). *Value chain*. Available at https://en.wikipedia.org/wiki/Value_chain.
17. Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Simon and Schuster.
18. University of Cambridge (2023). *Porter's Value Chain*. Available at <https://www.ifm.eng.cam.ac.uk/research/dstools/value-chain/>.

19. Cooper, C. L. (Eds.). (2014). *Wiley Encyclopedia of Management* (3rd Edition), vol 12 Strategic Management, pp.5. DOI: 10.1002/9781118785317.

20. Zamora, E. A. (2016). Value Chain Analysis: A Brief Review. *Asian Journal of Innovation and Policy*, no. 5(2), pp. 116–128. <http://dx.doi.org/10.7545/ajip.2016.5.2.116> [in Ukrainian].

21. State Statistics Service of Ukraine (2023). *Statistical Publication «Balances and consumption of main food products by the population of Ukraine»*. Available at https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/Zb_bsph2021.pdf; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm [in Ukrainian].

Annotation

Grabek Ya.

Value chain: essence of the category and methodological significance

Reforming of the Ukrainian economy has been going on for over thirty years, but this process is far from over. This is evidenced by a large number of unresolved socio-economic problems characteristic of the transformational period of the development of social production: galloping rate of inflation, low level of national savings, deficit of capital investments, negative balance of trade balance, mainly raw material nature of exports, low rate of introduction of innovations, high level of shadowing of the economy, low standard of living of the population, threatening scale of labor emigration, etc.

One of the most acute problems of the Ukrainian economy is the predominantly raw material nature of production and foreign trade. A value chain is a progression of activities that a firm operating in a specific industry performs in order to deliver a valuable product to the end customer. It is the sum of added values created at each stage that provides the highest value of the labor product – the ability to meet the specific needs of the buyer. So, the value chain is the movement of social production from the input stage – production/mining/supply of raw materials to the output stage – sale of finished products. An individual enterprise can create value in one link of the value chain, or it can create value in several links of the value chain.

The concept of the value chain is of great importance for the Ukrainian economy – it explains the loss of social production from the disruption of the domestic value chain in favor of the global one. The destruction of inter-industry ties within the framework of inter-industry complexes gradually turned the Ukrainian economy into a supplier of raw materials for the global market. As a result, the production/extraction of raw materials began to be concentrated on the territory of the country - this is the link with the lowest share of added value. Instead, a significant amount of industrial processing of raw materials was exported - the link with the highest share of added value. In the end, this resulted in the deterioration of the terms of trade and the loss of a large part of the income for the Ukrainian economy.

Key words: *value chain, Porter M., added value, inter-industry complex, raw materials, foreign trade*